

TAUTINIŲ BENDRIJŲ INFORMACINIS BIULETENIS

2003 m. Nr.1 (10)

Leidžia Tautinių mažumų ir išėivijos departamentas
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
ir Tautinių bendrijų namai

Europos Sąjunga – visiems lygios teisės

2003 m. balandžio 16 d. Atėnuose Ministras Pirmininkas Algirdas Brazauskas ir Užsienio reikalų ministras Antanas Valionis pasirašė Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą sutartį.

Seimo Pirmininkas Artūras Paulauskas uždavė retorinį klausimą: „Europa priėmė Lietuvą. Ar priims Lietuva Europą?“. Atsakymas turėtų paaiškėti po gegužės 10-11 dienomis vyksiančio referendumo dėl stojimo į Europos Sąjungą. Jis vertinamas kaip vienas rimčiausių visuomenės pilietiškumo išbandymų per šalies istoriją.

Ekonominiai, politiniai, socialiniai ir kultūriniai narystės aspektai yra plačiai diskutuojami žiniasklaidoje. O kokios ES nuostatos tautinių mažumų atžvilgiu? Kaip jos gyvena šalyse - Sąjungos narėse? Ko iš Briuselio tikėtis mūsų šalies tautinėms bendrijoms?

Apie tai kalbėmės su Seimo nariu, politologu Egidijumi Vareikiu.

- Kodėl stojame į Europos Sąjungą?

- Lietuva sėkmingai vykdo savo pagrindinį strateginį planą. Dar tuo metu, kai buvome okupuoti, Sąjūdis ir kitos opozicinės jėgos svajojo, kad taptume Vakarų Europos valstybe. Klausiami, kodėl ten veržiamės, sau ir kitiems atsakydavome, kad savo kalba, kultūra, tradicijomis ir daug kuo kitu esame Vakarų pasaulio dalis. Kai atgavome nepriklausomybę, visos šalies vyriausybės, visų kadencijų Seimai deklaravo integraciją į euroatlantines bendrijas ir viena iš tokių yra Europos Sąjunga. Visų pirma, tai ekonominė, finansinė bendrija su vieninga rinka. Pastarąjį dešimtmetį stebime daug procesų, kurie ją daro ir politine bendrija. Tai daugiau nei valstybių sąjunga, bet mažiau negu kokio federacinė valstybė. Visos jos narės turi savus įstatymus, skirtingą politinę raidą, etnokultūrinį identitetą ir, be abejo, tautinę sudėtį.

Yra daug argumentų, dėl ko stojame į Europos Sąjungą, bet man asmeniškai priminiausias toks paaiškinimas: norime patogiai jaustis savoje Europoje - demokratijos regione, kur puoselėjama laisvė, solidarumas, iniciatyva, kūryba ir daugybė kitų žmogiškųjų vertybių.

- Kaip Europos Sąjungoje sąveikauja skirtingos kultūros?

- Išskirčiau tris modelius.

Visų pirma įvardinčiau uždaras religinės ar kultūrinės bendrijas, kurios mažai integruojasi į bendrą visuomeninį gyvenimą, kaip, pavyzdžiui, Prancūzijos musulmonų bendrija.

Tokio pobūdžio dariniai, visą laiką gyvendami grynimosi sąlygomis, - saugodamasi, kad niekas neištų „iš pašalės“, - ilgai pasmerkiami išnykimui. Jeigu tautinė bendrija nori išlaikyti savitumą, ji išlaiko ir po integracijos į gyvenamą šalies visuomenę. Juk esi tos tautybės, kurią pasirenki.

Antras modelis, – esama nuomonių ar hipotezių, kad žemyno šalių integracija

(nukelta į 2 psl.)

Lietuvos Respublikos Seimo narys,
Seimo Europos reikalų komiteto
pirmininko pavaduotojas
Egidijus Vareikis

(atkelta iš 1 virš.)

galėtų ilgainiui sukurti gana vieningą eurokultūrą, jau dabar dažnai kalbame apie euroidentitetą. Kaip daug po pasaulį pakeliavęs, galiu pasakyti, kad, pavyzdžiui, japonai ar kinai turi susikūrę stereotipą: jiems nesvarbu, kokios tu Senojo žemyno tautybės, - jie priima tave kaip europietį.

Trečias modelis - multikultūrinė bendrija. Skirtingos tautinės bendrijos, tarpusavyje sąveikaudamos, ne tik išlaiko savo kultūrą, bet išplečia jos ugdymo galimybes.

Pavyzdžiui, generolo Franko diktatūros laikais vyravo idėja, kad ispanų kultūra yra unikali, nepakartojama ir ją reikia saugoti nuo išorės negerovių, tad ispanai gyveno savotiškoje izoliacijoje. Kai Pirėnų pusiasalyje įsigalėjo demokratija, ispanai „atsivėrė“ pasauliui, visi pamatė kokia graži ir svarbi yra Ispanija, o ir ispanai praturtino save visuotinės kultūros vertybėmis.

- Kokie Europos Sąjungos dokumentai gina tautinių mažumų teises?

- Europos Sąjunga tautinių mažumų, kaip ir visais žmogaus teisių klausimais, adaptuoja Europos Tarybos priimtus dokumentus. Antidiskriminaciniai įstatymai – kiekvienos valstybės vidaus reikalas. ES vadovaujasi dviem esminiais principais: niekas negali būti diskriminuojamas dėl to, kad nepriklauso daugumos tautybei, tačiau dėl tos pačios priežasties niekas negali turėti ir privilegijų. Tiesa, atskiros valstybės, tarp jų ir Lietuva, taiko taip vadinamą pozityvią diskriminaciją – santykinai daugiau lėšų skiria tautinių mažumų švietimui, kultūrinei veiklai.

Sakyčiau, kad yra sveika daugiau teisių suteikti tautinėms mažumoms – toks sprendimas užtikrina stabilų valstybės gyvenimą. Deja, ne visos šalys tai supranta. Pavyzdžiui, Estija ir Latvija laikosi griežtų įstatymų dėl pilietybės, iš visuomeninio ir politinio gyvenimo išstumdamos apie trečdalį gyventojų, o tai nėra sveikas reiškinys.

Lietuvoje tautinių bendrijų ir etninių grupių klausimai yra sprendžiami sėkmingai. Kai 1997 metais Europos Komisija paskelbė raportą apie tautinių mažumų padėtį įvairiose šalyse, Lietuva buvo viena iš tų, kuriose neaptikta politinių problemų, tuo tarpu latviai ir estai buvo paraginti spręsti etninių grupių klausimus.

Lietuvos tautinės mažumos ir Europos Sąjunga

✦ Lietuvai tapus ES nare, visi piliečiai, nepriklausomai nuo tautybės, turės vienodas galimybes naudotis Europos Sąjungos suteiktomis teisėmis ir galimybėmis dalyvauti ekonominiame, socialiniame, politiniame ir kultūriniame gyvenime.

✦ Integracija į ES remiasi kultūrinio ir etninio identiteto išsaugojimo principais ir politika, kuriuos išreiškia vieno iš Europos viršūnių susitikimo devizas “Europa: vienovė ir įvairovė”. Šiuo devizu išreiškiama garantija visoms tautoms ir kultūroms, tarp jų - ir Lietuvoje gyvenančioms visoms tautinėms bendrijoms, puoselėti savo kultūrinius ir etninius poreikius ir taip pat prisidėti prie bendro Europos civilizacijos paveldo kūrimo.

✦ ES remiasi universaliomis žmogiškosiomis vertybėmis ir žmogaus teisių principais, gerbia Europos tautų kultūrinę įvairovę, tradicijas ir tautinį identitetą. Įvairių kultūrų pažinimas skatina domėjimąsi tautomis, bendradarbiavimą ir toleranciją.

✦ Įsigaliojus asmenų judėjimo laisvei, Lietuvos piliečiai galės vykti į kitas šalis, ten galės dirbti ir pasirinkti gyvenamąją vietą. Europiečiai taip pat vyks į Lietuvą, ieškodami naujų rinkų ir galimybių, susipažins su mūsų kultūra. Šis tarpusavio santykiu plėtojimas jau vyksta ir duoda apčiuopiamą bendradarbiavimo rezultatų tiek ekonomikos, tiek kultūros srityje.

✦ Būti europiečiu reiškia ne vien būti vartotoju Europoje arba prisidėti prie jos ekonomikos. Tai taip pat reiškia būti Europos piliečiu, galinčiu laisvai keliauti, mokytis, dirbti, teikti paslaugas ir laisvai steigti veiklą.

✦ Europos Sąjunga netoleruoja jokios savo piliečių, ieškančių darbo kurioje nors ES valstybėje narėje, diskriminacijos tautiniu pagrindu.

✦ Vienas iš pagrindinių narystės Europos Sąjungoje kriterijų - “Valstybėje kandidatėje turi būti stabilios institucijos, garantuojančios demokratiją, įstatymų viršenybę, žmogaus teises ir pagarbą mažumų apsaugai”.

- Kaip po įstojimo į Europos Sąjungą pasikeitė valstybių etninė sudėtis?

- Skirtingos šalys skirtingai fiksuoja etninę sudėtį. Štai Graikija teigia, kad joje nėra tautinių mažumų: yra slavofilai graikai, albanofilai graikai, turkofilai graikai ir pan., bet visi esą graikai.

Mano supratimu, klystame, kai statistikos metraščiuose rašome, jog Lietuvoje gyvena 82 procentai lietuvių, 7 procentai lenkų, 7 procentai rusų ir t.t. Vakariečiams taip sudarome išpūdį, kad mūsų šalyje gyvena po septynis procentus Lenkijos, Rusijos piliečių. Tai, ką mes vadiname tautybe, jie supranta kaip pilietybę. Visus Lietuvos piliečius Vakaruose vadina lietuvių tautybės asmenimis, o etninė grupė - jau kitas klausimas. Tai tas pats, jei į Lietuvą atvažiuotų žmogus su ispanišku pasu ir sakytų, kad jis baskas. Gerbiame jo tautybę, tačiau teisiškai traktuojame kaip Ispanijos pilietį.

- Kaip prognozuojate Lietuvos tautinių bendrijų ateitį po 10 metų?

- Tokios didelės tautinės bendrijos kaip lenkų, rusų ir toliau liks įtakingos. Jeigu labiau izoliuosimės nuo Rusijos, o aš tokią tendenciją išvelgiu, Lietuvos rusai taps labiau izoliuoti, stiprės kultūrinis, religinis faktorius. Tuo tarpu lenkai, kadangi jų Tėvynė taip pat priklausys Europos Sąjungai (NATO nare jau yra), bus labiau integruoti. Mažos tautinės bendrijos egzistuos kaip kultūrinės oazės. Gali būti, kad su judėjimo Europos Sąjungos erdvėje laisve atsiras naujų tautinių bendrijų.

- Esate parašęs knygą „Dinozaurėjanti Europa“. Dinozaurai juk išmirė... Kokias grėsmes išvelgiate Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare?

- Dinozauras – labai stiprus, didelis ir gražus gyvūnas. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad jis – laimingiausias pasaulyje: neturi priešų, jaučiasi saugus. Tačiau tuo pačiu metu jis labai neatsparus aplinkai. Dinozaurėjimas – procesas, kai, užuot aktyviai sprendę iškilusias problemas, užsidedame šarvą arba stengiamės pabėgti. Išvelgiu bendrą grėsmę – Europos Sąjunga, mano supratimu, yra pernelyg racionali, nori visas problemas spręsti išskaičiavimo būdu, pamiršdama dvasinį pradą.

Kalbėjosi Giedrius ŠNIUKAS

Išrinkta Tautinių bendrijų tarybos vadovybė

Balandžio 3 d., Tautinių bendrijų namuose naujos sudėties Tautinių bendrijų taryba išsirinko vadovybę: antrai kadencijai pirmininku išrinktas Lietuvos armėnų bendruomenės narys Ruslan Arutiunian, jo pavaduotojomis -Vilniaus ukrainiečių bendruomenės pirmininkė Natalija Šertvytienė bei Vilniaus vokiečių bendruomenės atstovė Romena Ražinskaitė.

Tautinių bendrijų taryba – Tautinių mažumų ir išeivijos departamento (TMID) prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės patariamasis organas.

Remiantis Departamento generalinio direktoriaus patvirtintomis nuostatomis, Tautinių bendrijų tarybos sudėtis formuojama iš tautinių bendrijų organizacijų atstovų. Bendrijų, ku-

rių atstovų Lietuvoje daugiau kaip 100 tūkst., organizacijos deleguoja į Tarybą po 3 narius, kurių atstovų nuo 10 iki 100 tūkst. - po 2 narius, o kurių atstovų mūsų šalyje yra mažiau nei 10 tūkst. - po 1 narį.

Taryba renkama trejiems metams. Šiuo metu į ją įeina 26 tautinių bendrijų organizacijų, 20 tautybių (lenkų, rusų, gudų, ukrainiečių, žydų, vokiečių, totorių, karaimų, romų, estų, latvių, vengrų, rumunų, bulgarų, graikų, gruzinų, armėnų, uzbekų, tadžikų, azerbaidžaniečių) atstovai.

Tautinių bendrijų tarybos veiklos organizaciniais ir techniniais klausimais rūpinasi TMID generalinio direktoriaus įsakymu skiriamas Tarybos koordinatorius.

Taryba pasisako aktualiais etninės politikos įgyvendinimo klausimais,

organizuoja konferencijas, seminarus. Iš pastarųjų minėtini “Tautiškas politikas”, “Vietinė kalba: valstybinės kalbos konkurentė ar pagalbininkė?”, “Nekilnojamojo turto grąžinimo tautinių mažumų organizacijoms problema”, “Numatoma Lietuvos Respublikos administracinė-teritorinė reforma ir tautinių mažumų kompaktiškai gyvenamos teritorijos”, “Atstovavimo tautinių mažumų interesų organizacinės formos”, “Lietuvos etnokultūrinio tapatumo raida: pagundos ir išbandymai”.

Tautinių bendrijų tarybos nariai ir koordinatorius aktyviai dalyvauja įvairiose etninei politikai ir etninei kultūrai skirtose konferencijose. Tarybos atstovai įėjo į darbo grupės, rengsios naują Tautinių mažumų įstatymo redakciją, sudėtį.

2003-2006 m. Tautinių bendrijų taryba (patvirtinta 2003 m. balandžio 4 d. Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus įsakymu Nr. 25):

**Pirmininkas –
RUSLAN ARUTIUNIAN**

**Pirmininko pavaduotoja –
NATALIJA ŠERTVYTIENĖ**

**Pirmininko pavaduotoja –
ROMENA RAŽINSKAITĖ**

1. Simonas Alperavičius (Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkas), įgaliojimas atstovauti – Vitalijui Karakorskiui;

2. Sergo Amirgulašvili (Lietuvos gruzinų kultūros draugijos “Iberija” pirmininkas);

3. Tadeuš Andžejevski (Lietuvos lenkų sąjunga);

4. Ruslan Arutiunian (Lietuvos armėnų bendrija);

5. Adomas Asanavičius (Vilniaus krašto Lietuvos totorių bendruomenės pirmininkas);

6. Teofilė Bagdonavičienė (Panevėžio romų bendrijos “Nevo drom” pirmininkė”);

7. Liučija Bartkienė (Lietuvos rumunų kultūros draugija “Dačija”);

8. Valerij Berežok (Kauno slavų estetinio lavinimo centras);

9. Mahiras Gamzajevs (Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininkas);

10. Olga Gorškova (Slavų gailėsingumo fondo pirmininkė);

11. Turakul Chosčijev (Lietuvos tadžikų bendrijos “Dusti” pirmininkas);

12. Ela Kanaitė (Lietuvos rusų mokyklų mokytojų asociacijos pirmininkė);

13. Ivan Kolev (Lietuvos bulgarų bendrijos “Madara” pirmininkas);

14. Juzef Kviatkovski (Lietuvos lenkų mokytojų ir mokyklų draugijos “Macierz szkolna” pirmininkas);

15. Georgios Macukatov (Lietuvos graikų visuomeninių organizacijų asociacijos prezidentas);

16. Leonidas Muraška (Lietuvos gudų visuomeninių organizacijų susivienijimo prezidentas);

17. Nadija Neporožnia (Lietuvos ukrainiečių kultūros centro pirmininkė);

18. Romena Ražinskaitė (Vilniaus vokiečių bendruomenė);

19. Gunta Rone (Lietuvos latvių visuomeninių organizacijų koordinacinės tarybos pirmininkė);

20. Marija Rubaževičienė (Lietuvos Stepono Batoro vengrų kultūros draugijos pirmininkė);

21. Apolonija Skakovska (S.Moniuškos Lietuvos lenkų kultūros centro pirmininkė);

22. Natalija Šertvytienė (Vilniaus ukrainiečių bendrijos pirmininkė);

23. Romualdas Špakovskis (Lietuvos karaimų kultūros bendrija);

24. Leila Urmanova (Uzbekų kultūros centro pirmininkė);

25. Liia Urmanienė (Lietuvos estų draugijos pirmininkė);

26. Roman Voinicki (Baltarusių klubo “Siabryna” pirmininkas).

Tautinių mažumų integracija į visuomenę ir kalbų politika baltijos valstybėse

Kalba tarptautiniame seminare “*Tautinės mažumos Baltijos šalyse: integracijos procesai*”

Tautinių mažumų integracija į visuomeninį gyvenimą Latvijoje ir Estijoje turi priešistorę – valstybinės kalbos (prasidėjusią 1989 m.) ir pilietybės (nuo 1992 m.) politiką. Dėl jos nuostatų didžioji dauguma žmonių, apsigyvenusių minėtose šalyse tarybiniais laikais, neteko teisių į pilietybę ir buvo išstumti iš politinės arenos.

Norėdama atitaisyti nelygybę šiems visuomenės sluoksniams, 1997 m. tarptautinė bendruomenė pradėjo aktyviai propaguoti nacionalinės integracijos idėją: 1998 metų vasarį Estijos vyriausybė priėmė integracijos į visuomenę programą, o 1999 m. gruodį Latvijos Ministrų kabinetas – rėminį dokumentą “Integracija į Latvijos visuomenę”.

Abipusis interesų nesuderinamumas

Estijos ir Latvijos valstybinės kalbos, pilietybės įstatymų raida ir integracijos į visuomenę programos viena-reikšmiškai nepaaiškinamos. Nuo 1992 metų visus šiuos procesus reikėtų nagrinėti šalių vidaus (Estijos ir Latvijos vyriausybių) ir tarptautinių organizacijų (Jungtinių Tautų, Europos Tarybos, Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo, Europos Sąjungos, NATO ir kitų) interesų sąveikoje. Čia pastebimas taip vadinamas *abipusis interesų nesuderinamumas*. Tai situacija, kai skirtingų pusių požiūriai ir poelgiai tautinių mažumų atžvilgiu nesuderinami.

Pavyzdžiui, Estija ir Latvija mano, jog tarptautinė bendruomenė jų atžvilgiu yra nenuosekli: nors pripažįsta, jog Tarybų Sąjunga neteisėtai buvo okupavusi šias šalis, tačiau tarybiniais laikais atsikėlusius žmonių nelaiko okupantais, kolonistais, nelegaliais imigrantais. Priešingai, tarptautinė bendruomenė vartoja tokius terminus kaip nuolatiniai gyventojai, rusakalbiai, ir netgi tautinė mažuma, kuriai reikia suteikti ypatingų teisių.

Estija ir Latvija stebisi tokia logika ir mėgina paveikti tarptautinę bendruomenę pasakodamos apie sudėtingą istorinę praeitį, kuria siekia ne tik paaiškinti kodėl valstybių politika tautinių mažumų atžvilgiu skiriasi nuo tarptautinių standartų, bet ir pateisinti savo veiksmus.

Savo ruožtu tarptautinei bendruomenei atrodo nesuderinama, kad Latvija ir Estija siekia tapti demokratinėmis organizacijomis, kaip Europos Sąjunga ir NATO, narėmis, tačiau didelę šalyje gyvenančių žmonių dalį atskyrė nuo politinio gyvenimo.

Siekdama išspręsti problemas, tarptautinė bendruomenė 1997 m. pasiūlė Estijai ir Latvijai pradėti tautinių mažumų integracijos į visuomenę programą ir pažadėjo finansinę paramą.

Nesutariančios pusės griežtiai skirtingų argumentų: tarptautinė bendruomenė laikosi tarptautinių tautinių mažumų teisių apsaugos standartų. Baltijos šalys remiasi istoriniais XX amžiaus įvykiais, ypač neteisėtais Tarybų Sąjungos veiksmais Baltijos šalyse 1940-1991 m.

Atrodo, kad kiekvienas turi savo tiesą ir tvirtai jos laikosi. Vis dėlto, labai abejotina ar toks požiūris gali būti taikomas visai teisei sistemai, įskaitant tautinių mažumų teisių apsaugą.

Kalbų politika

XX amžiaus devintojo dešimtmečio pabaigoje, veikiamos „perestroikos“ ir įtakingų visuomeninių judėjimų, Baltijos Tarybinių Socialistinių Respublikų Aukščiausiosios tarybos priėmė konstitucines pataisas, kuriomis šalies gimtajai kalbai suteikė valstybinės kalbos statusą.

Baltijos šalyse išskiriami du valstybinės kalbos įstatymų leidybos periodai. Pirmajam priskiriami įstatymai ar kiti teisės aktai, kuriuos Lietuva, Latvija ir Estija priėmė būdamos Tarybų Sąjungos sudėtyje. Antrasis

etapas prasidėjo, kai minėtos valstybės atgavo nepriklausomybę.

Pirmieji valstybinę kalbą reglamentuojantys teisiniai dokumentai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje buvo priimti 1989 m. Jais buvo nustatyti išsamūs valstybinės kalbos vartojimo įvairiose srityse reikalavimai, laikotarpis per kurį nuo rusų kalbos reikėjo pereiti prie valstybinės bei apibrėžtos rusakalbių teisės. Nors šiais teisiniais dokumentais buvo panaikintas rusų, kaip pagrindinės valstybinės kalbos, statusas, asmenims buvo suteikta teisė kreiptis į visas valdžios institucijas, įmones, organizacijas ir oficialiąją, ir rusų kalbomis.

Nuo aštuntojo XX a. dešimtmečio pabaigos Tarybų Sąjunga siekė, kad visi ne rusų kilmės šalies gyventojai mokėtų dvi kalbas, viena iš kurių būtų rusų. Šios tautos atstovai mokėdami vien gimtąją kalbą, galėjo sėkmingai gyventi ir dirbti visoje milžiniškos valstybės teritorijoje.

Tuo tarpu 1989 m. Baltijos šalys, panaikinusios rusų, kaip pagrindinės valstybinės kalbos statusą, sukūrė sąlygas dvikalbystei būtent rusų tarpe (bent jau tų žmonių, kurie ir toliau ketino gyventi Lietuvoje, Latvijoje ar Estijoje) atsirasti.

Ši pirmoji valstybinės kalbos įstatymų leidybos banga siejama su Baltijos šalių nacionalinių kalbų teisių atkūrimu, nacionalinės valstybės politikos formavimu, bet tuo pačiu metu – ir su tam tikru tautinių mažumų kalbinių teisių apribojimu.

Antrąjį Baltijos šalių valstybinės kalbos įstatymų leidybos periodą labiausiai įtakoję didelės rusakalbių gyventojų grupės ir šalių siekis tapti Europos bei transatlantinių organizacijų narėmis. Baltijos šalys nutarė populiarinti savo kalbas, griežtindamos kalbos reikalavimus tam tikriems specialistams ir tam tikrose privačiose sferose.

Nors rusų liko antroji pagal paplitimą kalba Baltijos valstybėse, nauji valstybinės kalbos įstatymai aiškiai

jos neapibrėžė. Pavyzdžiui, antrasis Estijos valstybinės kalbos įstatymo straipsnis „tautinių mažumų kalba“ įvardijo kaip „užsienio kalbą, kurią tautinėms mažumoms priklausančios Estijos piliečiai istoriškai naudojo kaip gimtąją kalbą.“

Pagal 2000 m. šios šalies gyventojų surašymo duomenis paaiškėjo, kad etniniai estai vis prasčiau moka rusų kalbą, tuo tarpu rusai vis aktyviau mokosi estų kalbos.

Estams, latviams, lietuviams oficialiai išnyko būtinybė mokėti rusų kalbą, tačiau nė viena iš šių tautų negali išgyventi kaip vienkalbė. Globalinė komunikacija, verslo reikalai ir ypač siekis tapti Europos Sąjungos bei NATO narėmis vertė aktyviai bendrauti anglų ir kitomis užsienio kalbomis. Tuo pačiu metu dalis Estijos gyventojų savo nuostabai ir siaubui suvokė, jog pretenduodami į kai kuriuos perspektyvius darbus be estų ir anglų turi gerai mokėti rusų kalbą.

Dar iki Baltijos šalyse pasirodant naujiems valstybinės kalbos įstatymams (1995 m. - Lietuvoje ir Estijoje, 1999 m. - Latvijoje), juos papildė kiti teisiniai dokumentai (pilietybės, švietimo bei rinkimų įstatymai), kuriais buvo pradėta rusakalbių teisių varžymo politika. Galima teigti, jog visi minėti įstatymai prisidėjo prie jos dar labiau nei valstybinės kalbos įstatymai. Ypač tai pasakytina apie Latviją ir Estiją, kur, skirtingai nuo Lietuvos, pilietybė nebuvo automatiškai suteikta visiems jos pageidavusiems nuolatiniams valstybės gyventojams.

Anot ekspertų, Latvijos teisiniai aktai dėl tautinių mažumų integracijos į visuomenę „buvo priimti, kad skatintų ne integraciją, o ne šalies piliečių emigraciją“. Panašiai manoma ir apie Estiją: teigiama, jog bendros šios šalies įstatymų leidėjų ir valdininkų pastangos nukreiptos paversti rusų gyvenimą Estijoje pragaru“. Pastarąjį teiginį patvirtina šalies Vyriausybės politika: nustačiusi reikalavimus estų kalbos žinioms patikrinti, iki 1997-1998 metų nesiėmė jokių veiksmingų priemonių skatinti šios kalbos mokymąsi.

Šiandien jau žinome, jog dauguma rusakalbių Baltijos šalių gyventojų vis dėlto ne emigravo. Estijos ir Latvijos visuomenės elitas, akylai stebimas Vakarų, turėjo pakeisti požiūrį į rusakal-

bius ir imtis reformų, kurios tenkintų tarptautines organizacijas, tokias kaip ES ir NATO.

Naujus reikalavimus pilietybės ir valstybinės kalbos įstatymams Baltijos šalys įvertino kaip priimtinas, bet visos ESBO ir jos vyriausiojo komisaro tautinių mažumų klausimais, Europos Tarybos bei Europos Sąjungos rekomendacijos sukeldavo audringus šalių parlamentų, konservatyvesnių nei vyriausybės, debatus. Dėl to buvo įgyvendintos vos kelios rekomendacijos.

Vykdydamos tautinių mažumų integracijos į visuomenę programas, Estija ir Latvija nusprendė, jog nuo 2004 m. Latvijoje, o nuo 2007 m. - Estijoje valstybės išlaikomose tautinių mažumų vidurinėse mokyklose dalykai bus dėstomi valstybine kalba.

Dauguma ekspertų mano, kad šis sumanymas nebus įgyvendintas laiku vien dėl kvalifikuotų mokytojų stokos, tuo tarpu tautinių mažumų atstovai guodžiasi, jog tokiais priemonėmis bus suvaržytos jų teisės įgyti išsilavinimą gimtąją kalbą.

Estija pakeitė Švietimo įstatymą, leisdama mokykloms ir vietinei valdžiai kreiptis į Vyriausybę dėl leidimo mokyklose dėstyti ne valstybine kalba. Latvijoje tokio sprendimo artimiausiu metu, regis, nebus priimta. Tuo tarpu Lietuva nėra nustačiusi ultimatumo tautinių mažumų mokykloms, palikdama apsisprendimo teisę tėvams. Iki šiol Lietuvos patirtis rodo, jog dėstymo tautinių mažumų kalbomis poreikis po truputį senka ir be valstybės spaudimo.

1995 m. ir vėliau priimti valstybinės kalbos įstatymai Baltijos šalyse, ypač Latvijoje ir Estijoje, visų klausimų neišsprendė. Pastaroji šalis po audringų politinių diskusijų ne kartą tobulino minėtą įstatymą, tačiau valstybinės kalbos koncepcija ir toliau liko nepakitusi kitų įstatymų dėka. Tiesa, Europos Komisija ir Estijos vyriausybė tarpusavyje susitarė dėl kalbos reikalavimų privačiame sektoriuje, kuris remiasi „pagrįstais visuomenės interesais“. Šios sąvokos nevienareikšmiškumas leidžia ją skirtingai interpretuoti - Estija gali balansuoti ir saugodama valstybinę kalbą, ir vykdydama tarptautinius įsipareigojimus ginant tautinių mažumų teises.

Latvijoje „motyvuotų visuomeninių

interesų“ sąvoka reiškia tą patį šalies vyriausybei derantis su Europos Komisija dėl valstybinės kalbos reikalavimų.

1995 m. priėmusi kalbos ir pilietybės įstatymus, Estija neabejotinai prisidėjo prie šalies rusakalbių teisių suvaržymo. Jų viltys išlaikyti valstybinės kalbos egzaminą sumenko po to, kai Estija priėmė naują Pilietybės įstatymą, kuriame sugriežtinti valstybinės kalbos mokėjimo reikalavimai. Dėl to sulėtėjo tautinių mažumų integracija į šalies visuomenę ir sumažėjo ne estiškas elektoratas per rinkimus. Štai 1996 m. kalbos egzaminą pilietybei gauti pagal ankstesnius reikalavimus ir taisykles išlaikė 16740 asmenų, tuo tarpu naujų, 1997 m., išlaikė tik 2099 žmonės. Pagal veikiančią integracijos į visuomenę rėminę programą ir pareiškėjų galimybes pilietybei gauti natūralizacijos lygis Estijoje žemas.

Lietuvos Valstybinės kalbos įstatymas, priimtas 1995 m. sausio 31 d., žymiai išsamesnis nei 1989 m. įsakas (įstatyme 27 straipsniai, įsake - dešimt). Be valstybinės kalbos statuso jame apibrėžiami bendri klausimai kaip valstybinės kalbos taisyklingumas ir lingvistinių normų patvirtinimo procedūros. Įstatymas reikalauja, kad visos Lietuvos institucijos, įmonės ir organizacijos teiktų paslaugas lietuvių kalba. Taip pat keliama sąlyga, jog teismo procese dalyvaujantis asmuo, kuris nemoka valstybinės kalbos, turi teisę į nemokamas vertimo paslaugas. Įstatymas taip pat garantuoja gyventojų teisę gauti išsilavinimą valstybine kalba visoje Lietuvos teritorijoje ir valstybinės kalbos pamokos privalomos visoms vidurinėms mokykloms. Pagal 27 straipsnį, Įstatymo įsigaliojimas apibrėžtas įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo“. Už įstatymo įgyvendinimą atsakinga Valstybinės lietuvių kalbos komisija prie Lietuvos Respublikos Seimo.

Įstatymo įgyvendinimo įstatymas buvo priimtas 1995-ųjų vasarį. Jame – trys straipsniai.

Paskutiniame rašoma, jog Visagino atominės elektrinės dokumentuose leidžiama vartoti Tarptautinės atominės energijos agentūros nustatytas kalbas. Taip Lietuva išvengė pavojų, kurie galėjo kilti, jeigu rusakalbius elektrinės darbuotojus, kurių yra dau-

guma, būtų bandyta versti darbe naudoti lietuvių kalbą.

Faktas, kad nei Lietuvos Valstybinės kalbos įstatymas, nei jo įgyvendinimo įstatymas nuo 1995 m. nebuvo keisti, rodo, jog dėl jų nekilo rimtesnių problemų. Šis faktas taip pat rodo, kad Lietuvoje valstybinės kalbos reikalai žymiai mažiau politizuoti nei Latvijoje ir Estijoje.

Ar valstybinei kalbai reikia apsaugos?

Apskaičiuota, jog 228 pasaulio valstybėse kalbama beveik 6800 kalbų. Estija, Latvija ir Lietuva patenka į tų valstybių, kuriose gyvena virš milijono etninė kalba šnekančių gyventojų, sąrašą. Tačiau šios kalbos yra endemiškos – egzistuoja tik vienoje valstybėje ir šiandien jos yra pagrindinės tų šalių gyventojų kalbos.

Atsižvelgiant į viešus debatus, valstybinės kalbos įstatymai Baltijos

šalyse buvo priimti, kad sustiprintų kultūrinį šalių identitetą. 1989 m. Estijos valstybinės kalbos įstatymo preambulėje rašoma: “Estijoje, estų gimtoje teritorijoje, estų kalbai valstybės skirs ypatingą dėmesį ir apsaugą. Per estų, kaip valstybinę, kalbą padėti tvirti pamatai Estijos žmonių ir kultūros išsaugojimui bei puoselėjimui”.

Panašiai rašoma ir 1992 m. Latvijos valstybinės kalbos įstatymo preambulėje: „Latvija bus vienintelė etninė teritorija pasaulyje, kurioje gyvena latvių tauta. Viena iš svarbiausių prieštū, kad ji egzistuo, saugotų ir puoselėtų savo kultūrą, yra latvių kalba. Per pastarąsias dekadas buvo pastebimai sumažėjęs latvių kalbos vartojimas valstybės reikaluose ir socialiniame gyvenime, todėl būtina imtis specialių priemonių latvių kalbai apsaugoti“.

Raginimai apsaugoti ir išgryninti estų kalbą yra girdimi ir dabar. Tai kelia intriguojantį klausimą – ar daugumos kalbai iš viso reikia apsaugos, ko-

dėl ir kokia ji turėtų būti. Paprastai įsivaizduojama, jog tik tautinių mažumų kalboms reikia apsaugos.

Kita vertus, Baltijos šalių susirūpinimą kelia vis populiarėjanti anglų kalba ir mažėjantis mokymosi valandų, pavyzdžiui estų kalba, skaičius Estijos vidurinėse mokyklose. Prisiminkime integraciją į Europos ir Transatlantines organizacijas ir suprasime, kad anglų kalba palaipsniui Baltijos regione įsitvirtins kaip kalbos mišinys arba žargonas. Šis fenomenas jau dabar stebimas politikų, intelektualų, kariškių, studentų tarpe.

Kalbų padėties stebėjimas Baltijos šalyse, ypač Latvijoje ir Estijoje, rodo, kad gyventojų dauguma, kaip ir tautinės mažumos junta grėsmę dėl jų kalbų ateities statuso.

Šis klausimas, kad nebūtų užgožtas nereikalingų diskusijų, turi būti kruopščiai ištyrinėtas abipusės pagarbos ir tolerancijos dvasioje.

Priit JARVE/ECMI

Baku ir Vilniaus tragedijos – tarsi suklonuotos žudynės

Sausio 20 d. Tautinių bendrijų namuose Lietuvos azerbaidžaniečių bendrija ir Lietuvos Sausio 13-osios draugija maldomis pagerbė 1990 m. sausio 20 d. žuvusius Baku ir 1991 m. sausio 13 d. žuvusius Vilniuje. Maldoje dalyvavo azerbaidžaniečiai, lietuviai ir kitų tautybių žmonės, taip pat šių tragiškų įvykių dalyviai. Buvo parengta knygų, foto nuotraukų, plakatų paroda, pasakojanti ir iliustruojanti minėtus įvykius. Skirtingų tikėjimų žmonės kartu melstis už žuvusius pakvietė katalikų kunigas Gintaras Petronis ir musulmonų dvasininkas Kemal Šahin.

Minėjime kalbėjo ir maldos dalyviai.

Žudynių Baku mieste liudininkas Laimuntas Kleinauskas, tuo metu gyvenęs Azerbaidžane, pasisakydamas pabrėžė, kad didžioji dalis nuotraukų bei kitų eksponuojamų dokumentų jam yra matyti anksčiau ir yra gerai pažįstami, nes tada jis palaikė gerus ryšius su Azerbaidžano Liaudies Fronto struktūromis, žiniasklaida. Daug nuotraukų, kitų dokumentų ir

apie 200 vaizdajuosčių apie sausio įvykius Baku 1990 m. jis buvo atvežęs į Lietuvą. Anot L.Kleinausko, Baku įvykių skaudi patirtis buvo iš dalies panaudota, organizuojant gynybą ir koordinuojant žiniasklaidos darbą Vilniuje 1991 m. sausio įvykių metu.

Sausio 13-osios medaliu apdovanojęs Famil Šukiurov kalbėjo apie azerbaidžaniečių bendrijos narių dalyvavimą sausio įvykiuose ginant Lietuvos parlamentą ir Spaudos rūmus.

Sausio 13-osios draugijos pirmininkas Arnoldas Barysas kalbėdamas pažymėjo: “Informacija apie Baku sausio tragediją įtakojo ir Sausio 13-osios įvykiuose dalyvavusius žmones, nes Lietuvos spaudoje ir televizijos laidose, taip pat per užsienio informacijos šaltinius mus pasiekė komentarai apie pasaulio reakciją į tai kas įvyko. Visa tai turėjo nemažą psichologinį poveikį, dar labiau sukrėtė visus dorus pasaulio žmones. Atsirado reali būtinybė kažką daryti, imtis konkrečių veiksmų, kad genocidas, įvykdytas Baku mieste, nesikartotų. Kaip į toki

nesiskaitymą su žmogiškumu, į toki susidorojimą su nepriklausomybės siekiančia tauta turėjo reaguoti tarptautinė bendrija? Visiškai nekalti beginkliai žmonės, vaikai, moterys, šaudomi už tai, jog nori gyventi kitaip nei iš jų reikalaujama. Nemanyčiau, kad atsirastų pasaulyje bent vienas žmogus, kuris nepasmerktų tokių dalykų”.

Vilniaus universiteto docentas Algirdas Šukys pasisakydamas akcentavo: - “Ar gali taikiai gyventi skirtingų tautybių, skirtingų religijų žmonės? Šiandieninis mūsų bendravimas rodo, kad ne tik gali bendrauti, bet ir gali turėti bendrų reikalų, ginti bendras vertybes, bendras idėjas. Baku ir Vilniaus įvykiai mus apjungia kaip kraujo brolius. Ir šiandien prasminga, kad skirtingų tikėjimų žmonės per toki minėjimą gražiai bendrauja. Todėl aš manau, būtų labai gerai, kad tokiu pavyzdžiu pasektų ir didžiausių pasaulio valstybių vadovai. Ir mūsų tas mažytis žingsnelis, tai žingsnelis į tolesnę tolerancijos, tarpusavio supratimo stiprinimą. Norisi, kad tokia veikla

turėtų pasekėjų, kad ji plėstųsi, nes tai vienintelis mūsų planetos išsigelbėjimo kelias. Kito kelio, kaip taikaus bendravimo kelio, nėra”.

Minėjime kalbėjo Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininkas Mahiras Gamzajevs. Kreipdamasis į susirinkusiuosius jis pasakė:

“ - Šiose pamaldose dalyvauja ir musulmonų dvasininkai. Be visa kito, tokią aplinkybę sąlygoja dar keletas labai svarbių faktorių. Dviejų tūkstantmečių sandūra šventojo Tėvo, Romos popiežiaus Jono Pauliaus II dėka pasižymėjo įvairių religijų suartėjimu, skirtingų konfesijų tarpusavio supratimo stiprinimu, pakantumu kitiems tikėjimams. Šia prasme mums įsimintini katalikų bažnyčios vadovo apsilankymai musulmoniškose šalyse: Bosnijoje, Palestinoje, Kazachstane, Azerbaidžane bei jo prasmingi susitikimai ir pokalbiai su šių šalių religiniais hierarchais.

Šiandien globalizacijos ir migracijos procesų kontekste daugiatautėje, įvairių religijų visuomenėje ekumeniniai ryšiai tampa gyvybiškai labai svarbūs.

Pastarųjų 15-20 metų audringų ir permainingų įvykių fone vienu žmonių išsigelbėjimo nuo karinės prazūtės būdų tampa tolerancija visoms bendražmogiškoms vertybėms, kitoms religijoms, nes visos religijos skleidžia taiką, tarpusavio supratimą, pagarbą Visagaliui, tikėjimą šviesa.

Šiandien pasaulinės kultūros ir dvasinės vertybės sudaro taip pat įvairių religijų paveldą. Ir visos tautos yra šio religinio, kultūrinio ir dvasinio paveldo vartotojos. Be to, norėčiau paminėti katalikų ir musulmonų šventuosius raštus. Savo šaknimis jie yra susiję su tuo pačiu senuoju Testamentu.

Yra ir kitų svarbių dvasinių, visuomeninių ir istorinių paskatų, taraujančių religijų tarpusavio dialogo stiprinimui. Pažymėtina, kad tokio pobūdžio katalikų ir musulmonų santykiai savo pradžių turi ir Lietuvoje. Žmonija visada tragiškų įvykių metu stengdavosi susitelkti į vieną visumą prieš bendrą pavojų, bendrą nelaimę. Tokia nelaimė, pavojus lietuviams ir azerbaidžaniečiams bei kitoms tautoms buvo tragiški, tarsi suklonuoti sausio įvykiai Baku ir Vilniuje. Po šių tragedijų 1990 m. vasario mėn. Vilniaus arkikatedroje bazilikoje buvo aukojamos mišios žuvusiems Baku

Minėjimo metu. Iš kairės – Sausio 13-osios draugijos pirmininkas A.Barysas, katalikų kunigas G.Petronis, Lietuvos azerbaidžaniečių draugijos pirmininkas M.Gamzajevs, musulmonų dvasininkas K.Šahin, Draugijos valdybos narys M.R.Kerimov.

mieste atminti, o 1991 m. sausio 19 d. ten pat įvyko mišios, kuriose dalyvavo Lietuvos azerbaidžaniečiai ir kiti islamo religiją išpažįstantys žmonės, susirinkę pagerbti žuvusių sausio įvykių metu Vilniuje atminimą. Šias mišias aukojė šviesios atminties monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas. Man teko garbė bendrauti su juo įvairiomis progomis ir galiu drąsiai teigti, kad jis buvo vienas iš katalikų ir islamo religijų artimo bendravimo pradininkų ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje.

Taigi, žmonių paaukojusių savo gyvybę už Nepriklausomybę, Tėvynės žemės išlaisvinimą siekiai ir idealai yra bendri. Ir Vilniuje, ir Baku geriausi mūsų tautų sūnūs, dukros savo gy-

vybę atidavė už tuos pačius Laisvės bei Nepriklausomybės siekius. Visi šie mūsų didvyriai žuvo nuo tos pačios agresijos kulkų. Jų atminimą sieja bendros vertybės ir idėjos. Tikiu, kad žuvusius neturėtų skirti ir mūsų religiniai įsitikinimai.

Ir tegul ši bendra malda tarsi dvasinis tiltas dar labiau suartina mūsų atmintį. Mūsų dvasinė, pilietinė bei istorinė pareiga - ir toliau eiti bendros maldos, supratimo, bendros istorinės atminties išsaugojimo keliu.

Visada privalome gerbti žuvusius, kurie savo krauju įtvirtino Lietuvos ir Azerbaidžano Nepriklausomybę. Tedovanoja Dievas jiems amžinas malones”.

Kiti bendros maldos dalyviai

Kelionė dvasiniam ukrainiečių vienijimui Estijoje ir vizitas pas Lietuvos Respublikos ambasadorių Antaną Vinkų

Vilniaus Švč. Trejybės bažnyčia, kurios parapijiečiai – daugiausia ukrainiečiai, aptarnauja tėvai Bazilijonai (tai Rytų apeigų katalikų arba Graikų apeigų katalikų vienuoliai). Švč. Trejybės bažnyčia tikintiesiems buvo sugrąžinta 1991 m. ir tų metų joje klebonu dirba kun. Pavlo Jachimec *OSBM* (Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino vienuolis). Be tikinčiųjų ukrainiečių Lietuvoje, kun. Pavlo aptarnauja ir Estijoje gyvenančius Rytų apeigų katalikus. Kaip Lietuvoje, taip ir Estijoje Rytų apeigų katalikai turi tik vieną bažnyčią. Į Talino senamiestyje po 2000 m. gaisro atstatytoje nedidelėje Dievo Motinos Trirankės (visų nekaltai nukentėjusių globėja) bažnyčioje vykstančias Šv. Mišias tikintieji atvyksta ir iš aplinkinių miestų.

2003 m. sausio 6–10 d. pastoracinės Kalėdinės kelionės po Estijos Respubliką metu kun. Pavlo Jachimec *OSBM* Šv. Mišias aukojo TALINE, RAKVERE, JIHVI, PILVOJE, SAVERNE. Tolimesnių vietovių tikintiesiems kunigas šv. Mišias aukojo butuose: Rakvere (Oksanos ir Vladi-

miro Didar bei Marijos Kiss), Jihvi (Ninos ir Grigorijaus Diačenko), Pilvoje (Lilijanos Samuliak ir Bogdano Čerepachos), Saverne (Nastios ir Mikolo Medtvijčuk). Be to šventino butus, lankė ligonius namuose bei ligoninėse, teikė ir kitokią dvasinę pagalbą. Reikia pastebėti, kad tą pačią dieną, kunigas aukodamas Šv. Mišias net ir trijose, viena nuo kitos ne viena dešimtį, o tai ir šimtą kilometrų nutolusiose vietovėse, sugebėjo pasakyti naują pamokslą, pateikti tik šios vietovės tikintiems ukrainiečiams vertingų patarimų, skatinančių dvasiniam pakilimui.

Stebėtina klebono atmintis – gerai pažįsta savo parapijiečius tuose tolimuose Estijos kampeliuose, žino jų bėdas, vargus, ligas. Tad nei kiek nereikia stebėtis, kad tėvas Pavlo – labai laukiamas. Kunigo laukia ne tik suaugusieji, ypatingai jo laukia vaikai. Gražu žiūrėti, kaip dar mokyklos nelankantieji, atidžiai sekdami suaugusiųjų giedamas giesmes ir patys jungiasi į maldos žodžius – nutęsdami nors paskutinį skiemenį. O po Šv. Mišių,

kunigas sugeba įjungti vaikus ir čia pat organizuoja mini koncertus: giedamos giesmės, skaitomi poezijos posmai. Ne tik vaikai turi giedoti, – į tuos koncertus įtraukiami net ir tėvai: vieni nedrąsiai bando kažką prisiminti iš vaikystės, kiti eina ieškoti užsirašytų tekstų, matyt gerai žino, kad tėvas Pavlo vis vien išprovokuos giesmei, ar kokiam nors pasakojimui ir kitaip nebus, tad pasirošę iš anksto. Kunigo Pavlo neišsenkanti energija uždega nedrąsiusios – jis, žinodamas begalę melodijų, vos pradėjęs virpėti atlikėjo balsui, tuoj ateina į pagalbą. Tėvas Pavlo uždega pagarba savo tautos dainoms, poezijai, papročiams. Dėmesiu ir meile kiekvienam žmogui liudija tikėjimą, savo pavyzdžiu skleidžia Dievo meilę.

Tad ar bereikia stebėtis, kad, net ir spaudžiant beveik 30 laipsnių šalčiui, į nekūrenamos bažnyčios Taline sausio 6 d. (pirmadienio) vakare vykstančias Šv. Mišias susirinko gana didelis būrys ukrainiečių. Nors Šv. Mišių metu visi ganėtinai sušalo, tačiau po jų rinkosi ukrainiečių kultūros centre (įrengtame virš bažnyčios – bažnyčios pastogėje) susisėdinti Kūčių vakarienei. Ne atsitiktinai visur ilgai užsitęsdavo vakarienė bei pokalbiai.

Įdomu stebėti, kad mišrioje šeimoje gražiai kalbama ukrainiečių kalba. Man, lietuvi, buvo itin malonu išgirsti, kad Jihvi buto šeimininkė ponina Nina žinojo gražų Žemaitijos miestą Rietavą. Pasirodo, ten gyvena Grigorijaus sesuo Tatjana, ištekėjusi už lietuviu Broniaus Juškos ir puikiai išmokusi lietuvių kalbą. Juškų dukra studijuoja Vilniaus universitete.

Penkių dienų pastoracinę kelionę po Estiją kun. Pavlo Jachimec *OSBM* užbaigė vizitu pas Lietuvos Respublikos Ambasadorių Estijoje JE Antaną Vinkų.

1918 m. vasario 16 d. Lietuvą paskelbus Nepriklausoma Respublika buvo siekiama kuo greičiau ją sustip-

Po šv. Mišių Rakveroje.

rinti, sulaukti pripažinimo. Pirmuoju Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu Estijos Respublikoje dirbo septyni Lietuvos Respublikos ambasadoriai: pirmuoju 1919 m. buvo paskirtas dr. Pranas Vaiciuška (1919-1920), vėliau dirbo Vytautas Jonas Gyls (1920 – 1922), Dovas Zaunius (1923-1923), Jonas Aukštuolis (1923-1929), Kazys Gumauskas (1930-1931), Donatas Malinauskas (1931-1933), Bronius Dailidė (1933-1940). Lietuvai vėl tapus Nepriklausoma ir atstačius ambasadų veiklą, Estijoje dirbo dr. Sigitas Kudarauskas (1991-1993), Deividas Matulionis (1993-1994), dr. Halina Kobeckaitė (1994-1997), Rimantas Tonkūnas (1997-2002). Nuo 2002 m. rudens Lietuvos Respublikos ambasadoriumi Estijoje paskirtas jau dvyliktas Ambasadorius.

Naujasis Ambasadorius JE Antanas Vinkus – Doktoras – Lietuvoje užėmęs itin atsakingus postus: ne kartą buvęs Sveikatos apsaugos viceministru, ministru, Vilniaus universiteto Santariškių ligoninės klinikų generaliniu direktoriumi per Kalėdas minėjo 60 metų jubiliejų. Gilią lietuvių pagarbą Jubiliatui liudija gausybė sveikinimų, šiltų laiškų, kuriuose ne tik padėka už nepriekaištingą, pasiaukojamą tarnystę Lietuvai, bet ir padėka Dievui, kad savo kelyje galėjo sutikti tokią neeilinę asmenybę, besirūpinančią kiekvienu. „Jūs gydyte, vadovaudamas kitiems gydytojams akylai stebėjote ir reikalavote, kad žmonės būtų gydomi ne vien tobulu aparatūra ar geriausiais vaistais, o gydytojo atjauta, širdimi, dėmesiu ligoniui, negailint savęs, savo laiko, aukojant save. Prisiekęs Hipokratui, Jūs kaip niekas kitas, turite moralinę teisę tos priesaikos postulatų reikalauti iš savo pavaldinių“, - rašoma viename sveikinimų.

Su Jubiliejumi JE Ambasadorių pasveikino ir ukrainiečiai. Į susitikimą su Ambasadoriumi A. Vinkumi kartu su Vilniaus Švč. Trejybės klebonu kun. Pavlo Jachimec OSBM nuvyko Estijoje gyvenantys ukrainiečiai: Anatolijus Liutiuk (Graikų katalikų apeigų bažnyčios Taline administratorius) ir Orestas Bodnar (buvęs ukrainiečių bendruomenės Estijoje pirmininkas) bei iš Vilniaus atvykusi dr. Aldona Vasiliauskienė.

JE Ambasadorius, pats jaunystėje svajojęs stoti į kunigų seminariją, gerai žino Švč. Trejybės bažnyčią Vilniuje ir prie jos veikiančią Bazilijonų vienuolyną. Nemažai yra girdėjęs ir apie Rytų apeigų katalikus, tad jam itin malonu buvo iš jų pačių išgirsti apie Rytų apeigų katalikų ukrainiečių veiklą Estijoje, Talino senamiestyje esančią bažnyčią bei ukrainiečių kultūros centrą. Lietuvos Respublikos Ambasadorius Estijoje JE A. Vinkus svečius supažindino su savo ankstesne veikla Lietuvoje. Dr. A. Vasiliauskienė dėkojo JE Ambasadoriui už didžiulę pagalbą Lietuvių katalikų mokslo akademijai 1994-1997 m. organizuojant mokslines bei jubiliejinės konferencijas, prikeliant iš užmaršties žymius dvasininkus, mokslo bei kultūros veikėjus prieškarinio Lietuvoje ir išeivijoje, už iškilmingą 90 metų jubiliejaus organizavimą LKMA ilgamečiui pirmininkui prof. kun. Antanui Liuimai SJ, 2000 m. pradžioje. Susitikimo metu kalbėta apie bendradarbiavimo tarp lietuvių ir ukrainiečių bendruomenių galimybes bei svarbą.

Atvykusieji ukrainietiška atliko keletą kalėdinių giesmių. Pasveikinę JE Ambasadorių Antaną Vinkų su

60 metų jubiliejumi, sugiedojo ilgiausių metų, kartu nusifotografavo ir Svečių knygoje paliko prasmingą įrašą, primindami, kad išdalintas ir tebedalijamas gėris anksčiau ar vėliau sugrižta.

Kelionės po Estiją metu stebino neišsenkantis ukrainiečio kunigo t. Pavlo OSBM optimizmas, net ir tada, kai spiginant šalčiui, vietoj karštos arbatos iš termosos teko iškratyti ledo gabalėlius ar kai reikėjo nuolat gramdyti mašinos viduje ledu besidengiančius langus, ar nesant kas pakeistų prie vairo teko jam nuo nikstelėjimo sutinusia koja spausti mašinos pedalus... Taigi, kaip matome, be dvasinių darbų kunigas buvo ir vairuotoju, o spaudžiant per 30 laipsnių šaltukui, ir mašinai neužsivedant – mechaniku.

Žinoma lietuvių pedagogė, rašytoja, katalikų veikėja Marija Pečkauskaitė rašė: „Silpną žmogų aplinkybės formuoja, stiprus žmogus – formuoja aplinkybės“. Šios pastoracinės kelionės metu kun. t. Pavlo Jachimec OSBM ir iškilo kaip stipri dvasinga asmenybė, visiems sėjanti Dievo meilę, gėrį ir grožį.

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ
(Vilniaus universitetas)

Lietuvos Respublikos ambasadoje Estijoje. Iš kairės: kun. Pavlo Jachimec OSBM, JE Lietuvos Respublikos ambasadorius Estijoje Antanas Vinkus, dr. Aldona Vasiliauskienė ir ukrainiečių bendruomenės Estijoje atstovai: Anatolijus Liutiuk ir Orestas Bodnar.

Novruz – šviesos, gerumo ir atsinaujinimo šventė

Š.m. kovo 21 d. Vilniuje Tautinių bendrijų namų svetainėje Lietuvos azerbaidžaniečių draugija ir Tautinių bendrijų namai organizavo renginį Novruz bajramy – senovinę tradicinę azerbaidžaniečių Naujųjų Metų šventę pagal Saulės kalendorių. Be Lietuvos azerbaidžaniečių draugijos narių šventėje dalyvavo Lietuvos Respublikos Seimo nariai, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės vadovai, Vilniaus Universiteto dėstytojai, dvasininkai, rašytojai, azerbaidžaniečių literatūros vertėjai, kitų tautinių bendrijų atstovai, Tautinių bendrijų namų darbuotojai, žiniasklaidos atstovai.

Renginyje kalbėjo ir sveikinimo žodžius tarė Lietuvos Respublikos Seimo pirmininko pavaduotojas G.Steponavičius, Seimo žmogaus teisių komiteto pirmininkas G.Dalinkevičius, Seimo narys A.Melinas, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinis direktorius A.Petrauskas, Vilniaus universiteto docentas A.Šukys, mokslų daktaras V.Gražulis ir Lietuvos tadžikų draugijos “Dusti” pirmininkas T.Chosčijev. Poetas ir vertėjas A.Bukontas, ištaręs sveikinimo žodį, skaitė azerbaidžaniečių poetų kūriniių vertimus lietuvių kalba.

Renginio metu buvo perskaityti Azerbaidžano Valstybinio Komiteto išeivijos reikalams, Vengrijos azerbaidžaniečių bendrijos, Švedijos azerbaidžaniečių

organizacijos sveikiniai ir linkėjimai Novruz proga Lietuvos azerbaidžaniečiams.

Šventės metu kalbėjo Lietuvos azerbaidžaniečių draugijos pirmininkas M.Gamzajevs. Pateikiame jo pasisakymo santrauką.

Azerbaidžaniečių tauta turi labai senus papročius, tradicijas, šventes, kurios didžia dalimi darė įtaką tautos pasaulėžiūrai, tautinio mentaliteto ir etnokultūros formavimuisi. Viena iš tokių seniausių, pilnų šviesos ir laukiamų švenčių yra Novruz bajramy, kurią azerbaidžaniečiai kiekvienais metais švenčia kovo 21 d. Pažodžiui Novruz reiškia “Nauja diena”, kitaip tariant Naujųjų Metų pradžia pagal Saulės kalendorių. Novruz švenčiamas pavasario lygiadienio metu.

Prieš kalbėdamas apie dvasinę Novruz esmę ir azerbaidžaniečių papročius bei tradicijas, susijusias su šia švente, manau turėčiau atlikti tam tikrą istorinį ekskursą į praeitį, nes šios šventės atsiradimas tiesiogiai yra susijęs su zoroastrizmo religija ir jos šventuoju raštu Avesta. Pagrindiniai zoroastrizmo kanonai yra išdėstyti šventojų knygoje Avesta (pažodžiui “Pirmoji žinia”). Pirmieji Avestos tekstai buvo parašyti VII – VI a. prieš mūsų erą Persijoje, kai čia zoroastrizmas buvo valstybinė religija. Šie tekstai auksinėmis raidėmis buvo užrašyti ant jaučių odų. Padavimai byloja, kad 12 tūkstančių jaučių odų su Avestos tekstais sudegino

Aleksandras Makedonietis, kai IV a. prieš mūsų erą užkariavo Persiją. Po šio įvykio praėjus beveik tūkstančiui metų, Sasanidų dinastijos valdymo metais, Avestos mokymas buvo perrašytas iš naujo. Avestos tekstų kalba, priskiriama indoeuropiečių kalbų grupei, šiuo metu yra mirusi ir naudojama tik liturgijos metu. Be to, Avesta parašyta eilėmis, tai puikus senovės iranėnų silabinės poezijos pavyzdys. Pirmą kartą Europoje Avestos vertimas pasirodė prancūzų kalba 1771 m. Galingą įspūdį Avesta paliko vokiečių filosofui F.Ničei, kuris žymiausiąjį savo veikalą pavadino “Štai taip Zorastustra kalbėjo”. Iš lietuvių autorių pirmasis Zorastros vardą 1769 m. paminėjo K.Narbutas knygoje “Logika arba mastymo ir daiktų apgalvojimo mokslas”. Poetas A.Mickevičius po kelionės, 1838 m. parašė kūrinį “arimanas ir Ormuzas”, kuris įeina į jo Krymo sonetų ciklą. Šiame eilėraštyje yra apdainuojamas dviejų pradų (gėrio ir blogio) kova.

Pagrindinius zoroastrizmo principus sudaro dviejų jėgų – gėrio ir blogio arba šviesos ir tamsos tarpusavio kova, tikėjimas galutine gėrio pergale. Avestoje gėrį, šviesiąsias jėgas simbolizuoja Achura Mazda arba Charmazdas, o blogį, tamsiąsias jėgas – Angromanju. Azerbaidžaniečiai juos vadina Hormuz ir Ahriman. O šio tikėjimo pranašas Zoroastras Azerbaidžane yra vadinamas Zerduštu. Avestos postu-

latai nurodo, kad gėris ir blogis atsiranda kiekvieno žmogaus laisvo pasirinkimo sekoje. Blogis yra apribotas ir nėra amžinas, o gėris – amžinas ir beribis. Šis postulatas yra pagrindinis zoroastrizmo principas.

Todėl Novruz švenčiame būtent pavasario lygiadienio metu, kai diena susilygina su naktimi ir tampa ilgesne už naktį, kai baigiasi žiema ir šviesa nugalį tamsą. Visoje gamtoje prasideda atsinaujinimas, Kristijono Donelaičio žodžiais tariant “Jau saulelė vėl atkopdama budino svieta...”.

Dabartinėje Azerbaidžano teritorijoje Novruz šventė buvo švenčiama iki islamo atėjimo, dar VI-V a. prieš mūsų erą. Tada Azerbaidžanas buvo vadinamas Atropateno valstybe. Novruz šventės papročiai ir tradicijos didžiąja dalimi yra susiję su buitinių taisyklių, apeigų sąvadu, moraliniais, etiniais principais, mitais, giesmėmis, maldomis, himnais ir kitais elementais, išdėstytais Avestoje. Novruz prasideda nuo apsisvalymo. Prieš šventę išvalomi namai, drabužiai, namų apyvokos reikmenys. Žmogus privalo apsisvalyti ne tik fiziškai, bet ir dvasiškai. Novruz negalima švęsti neapsivalius dvasiškai, neatlikus tam tikro katarsio, dvasinio apsisvalymo, taurinimo proceso. Prieš apsisvalymą pradedami auginti kviečių daigai, kuriuos azerbaidžaniečiai vadina *semeni*. *Semeni* – ne tik šventinio stalo puošmena, azerbaidžaniečiams *semeni* – pagrindinis Novruz sim-

bolis, derlingumo simbolis. Tai pirmasis švelnus žalumynas namuose. Pagal jį nustatoma, koks bus ateinančių metų derlius: jeigu *semeni* išaugo gražūs ir aukšti, tai metai bus derlingi. Be jokios abejonės, *semeni* kultas Azerbaidžane yra susijęs ir su žemdirbyste, ir su senovinėmis duonos kepimo tradicijomis. Azerbaidžane ir dabar kepama įvairiausia duona pagal seniausius protėvių receptus. Yra ir Duonos muziejus. Tačiau *semeni* auginimas turi ir moralinių bei filosofinių aspektų. Tai – dalyvavimas naujojo gyvenimo prasidėjime. *Semeni* auginami su meile ir pagarba. Šie silpni žalumynai reikalauja ypatingo dėmesio ir gerumo. Žmogų, juos auginantį, supa švelnumas ir gerumas, šviesa, jis tampa tauresnis ir savo sieloje, savo mintyse tampa Kūrėju, o ne griovėju.

Azerbaidžaniečiai Novruz metu puošia šventinį stalą su didele pagarba maistui, duonai. Ypatiniais laikomai patiekalai, pagaminti iš *semeni*, jie su didele meile ir pagarba yra dovanojami. Priimta ant šventinio stalo patiekti 7 patiekalus, kurių pavadinimai prasideda raide S. Pirmasis patiekalas būna iš *semeni*. Skaičius septyni yra šventas skaičius. Šventei gaminamas plovas, patiekiamas daug saldumynų, pyragų, džiovintų vaisių, įvairių riešutų ir kitų skanėstų. Šventinis stalas puošiamas ir margučiais. Kaip ir kitose tautose, margučiai reiškia naujo gyvenimo pradžią, tai – vaisingumo simbolis. Šiais šventiniais patiekalais būtinai vaišinami kaimynai, pažįstami ir nepažįstami. Per šventes daugiausia geriamas raudonas vynas, granatų sultys. Azerbaidžane Šamachy rajone

iki šiol auginama nuo senovės žinoma vynuogių rūšis – Artavan, iš kurių Novruz šventei gaminamas vynas. Tai metas, kai nelaikomas pyktis, susitaiko priešai, turtuoliai padeda vargšams, žmonės svečiuojasi vieni pas kitus, aplankomos į kitą pasaulį išėjusių giminių ir artimųjų amžino poilsio vietos, sodinami medeliai, ridenami margučiai, šokami tautiniai šokiai, vyksta teatralizuoti renginiai, imtynininkų varžybos, žirgų lenktynės, ir kt. Šventės metų būrėjos pranašauja jaunimui būsimas sužadėtuves, vestuves ir panašiai.

Būtinai Novruz šventės atributas – ugnis. Azerbaidžaniečių mitologijoje ugnis – šventa stichija, nešanti savyje Dieviškąjį teisingumą. Azerbaidžane ypatingai garbinama ugnis. Yra išlikę senosios ugnies garbintojų šventovės, kuriose visą laiką dega ugnis. Azerbaidžaną dažnai vadinama ugnies šalimi. Baku miesto herbe pavaizduotos trys ugnys. Norėčiau priminti, kad ir mūsų bendrija beveik dešimt metų, tai yra iki jos perregistravimo 1997 m., vadinosi “Odlar jurdu” (“Ugnies šalis”). Švenčiant Novruz, kuriami laužai, uždegamos žvakės. Žmonės peršoka per laužą. Tokiu būdu tikima, kad jie apsisvalo nuo nesėkmių, liūdesio, skausmo ir kitų problemų.

VII mūsų eros amžiuje ir vėliau, kai arabai musulmonai užkariavo Persiją, Azerbaidžaną, Vidurinę Aziją ir šiuose kraštuose paskleidė islamo religiją, zoroastrizmo tikintieji buvo persekiojami, jie buvo priversti pereiti į nelegalų tikėjimą arba pasitraukti iš šalies. To pasekoje šiuo metu išliko tik keletas ne-skaitlingų zoroastrizmo bendrijų Indijoje (tai apie

pusė milijono parsų, labai turtinga kolonija, gyvenanti Bombėjaus apylinkėse) Irane, Irake, Azerbaidžane. Be to, šios religijos bendruomenės veikia ir Didžiojoje Britanijoje, JAV, Kanadoje, Vokietijoje ir kitur.

Tačiau, nepaisant šių istorinių aplinkybių, zoroastrizmas ir Novruz azerbaidžaniečių etnokultūros sanklodoje paliko reikšmingus bei įvairiaspalvius sluoksnius.

Be jokios abejonės, daugelis Novruz apeigų darė įtaką daugelio azerbaidžaniečių tradicijų ir papročių atsiradimui, azerbaidžaniečių pasaulėžiūros

formavimuisi, tautinio mentaliteto įtvirtinimui. Novruz mus moko kilniausių ir tauriausių dalykų, nes Novruz – tai gerumo, meilės žmogui, gamtai, susitaikymo, dosnumo, sveitimo, pagarbos vyresniajai kartai, mirusiųjų pagerbimo, istorinės atminties išsaugojimo, tikėjimo ir vilties šventė.

Esu įsitikinęs, kad Lietuvos azerbaidžaniečiai, puoselėdami ir saugodami paveldėtus iš savo protėvių tokius svarbius tautinio patumo bruožus, ir toliau gyvens harmonijoje su lietuviais ir kitomis šalyje gyvenančiomis tautomis, kartu kurs Lietuvos ateitį.

Tautinių bendrijų namų virtuvėje Novruz šventiniam stalui azerbaidžaniečių patiekalus ruošia Draugijos valdybos narys Mamed Ragim Kerimov

Parengta etninės politikos koncepcija

“Etninių santykių darna - tai vienas pagrindinių politinių kriterijų stojant į Europos Sąjungą. Etninės politikos koncepcija yra pirmasis dokumentas, išsamiai apžvelgiantis esamą Lietuvos tautinių mažumų padėtį”, - naują dokumentą apibūdina specialistai.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas parengė naują ir išsamų dokumentą “Lietuvos Respublikos etninės politikos koncepcija”, apžvelgiantį šalies tautinių mažumų politiką, kultūrinę-socialinę raidą. Koncepcija apibūdina mūsų šalies etninių grupių situaciją, nubrėžia perspektyvas.

Apie naujo dokumento svarbą ir aktualiausias tautinių mažumų problemas pasakoja vienas koncepcijos rengėjų, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislavas Vidtmannas.

KONCEPCIJA

- Pastaruoju metu šalyje kuriama nemažai įvairiausių sričių strategijų, koncepcijų. Kokia Etninės politikos koncepcijos paskirtis, kas inicijavo šio dokumento atsiradimą?

- Koncepcijos kūrimą inicijavo Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas. Šiame dokumente keliami ne tik tautinėms mažumoms aktualūs klausimai - tai bendra šalies etninė politika. Juk mažumos neatsiejamos nuo didžiausios etninės grupės. Tai pirmas bandymas apžvelgti etninių grupių politiką. Iki šiol pagrindiniai dalykai atsispindėjo Tautinių mažumų bei Pilietybės įstatymuose.

Pagal šį dokumentą siūlome parengti specialią Tautinių mažumų integracijos programą. Koncepcija turėtų tapti teoriniu šios programos pagrindu.

- Koncepcijoje apžvelgiate pagrindines šalies tautinių mažumų problemas. Kurios iš jų aktualiausios ir reikalaujančios skubių sprendimų?

- Taip, koncepcijoje palietėme nemažai problemų. Aktuali švietimo, pilietinio aktyvumo, šalies kultūrinio paveldo apsaugos bei tautinės-rasinės diskriminacijos problematika. Svarbu šalinti neigiamus visuomenės stereotipus, mažinti tautinių mažumų atskirtį. Negerai, kai darbo ar kitos grupės formuojamos pagal priklausymą tam tikrai etninei grupei. Koncepcijoje nurodome būdus, kaip išvengti tokių negerovių.

- Kol kas Lietuvoje nėra daug rasinės ar tautinės diskriminacijos atvejų.

- Taip, tačiau šiai problemai reikia skirti daugiau dėmesio. Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą (ES) gali atsirasti ir naujų etninių bei rasinių grupių. Gali būti, kad jų požiūris, mentalitetas labai skirsis nuo mums įprasto. Lietuvos visuomenė dar neturi patirties, todėl reikia iš anksto rengtis pasikeitimams. Akivaizdus pavyzdys Vokietijoje - ten kyla ir sprendžiamos turkų-kurdų problemos. Neturėtume užmerkti akių. Ir mes turėtume pasiręsti naujiems iššūkiams.

ŠVIETIMAS

- Švietimo problemas keliate kaip vienas aktualiausių. Įžvelgiate daug dabartinės švietimo sistemos trūkumų?

- Kalbame apie švietimą, bet tai neįreikia, kad Lietuvos švietimo sistema vertiname kritiškai. Mūsų šalyje tautinių mažumų švietimo modelis susiformavo istoriškai. Dar sovietmečiu veikė rusakalbių ir lenkakalbių mokyklos. Džiaugiamės nuoseklia švietimo politika. Atgavus Nepriklausomybę lenkakalbių mokyklose vaikų padaugėjo. Prieš gerą dešimtmetį lenkų dėstomąją kalbą mokėsi apie 9 tūkstančius mokinių, o jų skaičius dabar viršija 22 tūkstančius.

- Vis dėlto į ką reikėtų atkreipti dėmesį?

- Pastaraisiais metais nemažai tautinių mažumų šeimų vaikus leidžia į lietuviškas mokyklas. Kai kuriose lietuviškų mokyklų klasėse apie pusę mokinių yra iš nelietuviškų ar mišrių šeimų. Šie vaikai pasineria į lietuvių šeimų. Šie vaikai neretai jie praranda galimybę puoselėti savo tautinį tapatumą. Siūlome atsižvelgti į tai ir sudaryti galimybes šiems mokiniams nepamiršti gimtosios kalbos, nacionalinių papročių.

- Tautinių mažumų šeimų vaikai renkasi lietuviškas mokyklas, nes pastaruoju metu kyla bėdų dėl lietuvių kalbos valstybinio egzamino. Lietuviškose mokyklose jam rengiamasi rimčiau negu kitose.

- Egzistuoja lietuvių kalbos valstybinio egzamino problema. Šioje srityje būtinas rimtas apsisprendimas. Tautinių mažumų mokyklose lietuvių kalbos egzaminų reikalavimai kaip valstybinės

kalbos, lietuviškose mokyklose tai gimtosios kalbos egzaminas. Pasirengimas ir vertinimas skiriasi. Kiek žinau, Švietimo ir mokslo ministerija siekia bendros sistemos. Turėtų būti rastas optimalus šios problemos sprendimas.

TOLERANCIJA

- Apklausų duomenys rodo, kad Lietuvoje nemėgstamiausios etninės grupės - romai ir žydai. Lietuviams trūksta tolerantiškumo?

- Lietuva neišsiskiria iš kitų Europos šalių. Daugumoje valstybių romai sulaukia mažiausiai simpatijų. Taip yra dėl daugelio priežasčių: romai gyvena atsiskyrę, jų gyvenimo būdas ypatingas. Norėčiau pabrėžti, kad Lietuvos romai savarankiškai neišeis iš susidariusios aklavietės, jiems būtina padėti.

Kalbant apskritai apie tolerantiškumo stoką, Lietuvoje (kaip ir kitose šalyse) gajūs stereotipai, tam tikrų tautybių atstovai nemėgstami dėl įvairiausių priežasčių. Be to, atskirtį tarp skirtingų etninių grupių kartais skatina ir žiniasklaida.

- Ar dažnai tenka susidurti su tautine diskriminacija?

- Yra buvę tokių atvejų, tačiau tai nėra masinis reiškinys. Vakarų šalyse specialios institucijos kontroliuoja diskriminacijos reiškinius. Siūlome plėsti Moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolieriaus instituciją arba steigti naują, kuri nagrinėtų piliečių skundus dėl diskriminacijos. Departamentas negali kontroliuoti ir bausti tautinės ar rasinės diskriminacijos. Nauja institucija suteiktų galimybę nepatenkintiems žmonėms ieškoti teisybės, tikrinti faktus.

INTEGRACIJA

- Pabrėžiate, kad etninė politika ypač svarbi stojant į ES. Kokius reikalavimus kelia ES?

- Koncepcijoje skiriame daug dėmesio integracijai į ES. Siūlome ne tik steigti specialią instituciją žmonių skundams dėl diskriminacijos nagrinėti, bet ir parengti nacionalinį kovos su diskriminacija ir rasizmu bei etniniu nepakantumu planą. Tokius planus turi dauguma Europos šalių. Šis dokumentas numatyti priemonės įvairiose srityse ir žingsnius, kurie užkirstų kelią diskriminacijai ar nelygybei.

(„Lietuvos žinios“,
2003 m. kovo 6 d. Nr. 54 (10483))

“Tautinių bendrijų namai turėtų plėstis”

Pateikiame skaitytojams 2003 m. sausio 31 d. “Lietuvos žiniuose” išspausdinto J.Raštauskaitės staipsnio “Tautinių bendrijų namai turėtų plėstis” santrauką.

Tautinių bendrijų namuose Vilniuje vykęs seminaras “Tautinių mažumų organizacijos demokratinėje visuomenėje šiandieninės aktualijos ir raidos perspektyvos”. Darsyk patvirtino šios įstaigos veiklos reikšmę ir svarbą šalies visuomeniniam politiniam gyvenimui. Pasak Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus Antano Petrausko, norint puoselėti tautinių mažumų tradicijas ir kuo išsamiau informuoti visuomenę apie tautinių mažumų problemas, būtina palaikyti tokias įstaigas kaip Tautinių bendrijų namai.

NAMAI

Tautinių bendrijų namai įkurti 1991 metais. Tuo metu tai buvo pirmoji ir vienintelė tokio pobūdžio įstaiga Vidurio ir Rytų Europoje. Tautinių bendrijų namuose patalpas turi 14 Lietuvos tautinių mažumų visuomeninių organizacijų. Čia dirba Tautinių bendrijų taryba. Tautinių bendrijų namų patalpomis naudojasi visos oficialiai šalyje registruotos tautinių mažumų visuomeninės organizacijos. Namuose pradėta kaupti biblioteka, kasmet auga videotekos fondai.

VEIKLA

Tautinių bendrijų namai daugiausia dėmesio skiria Lietuvos tautinių mažumų tapatumui puoselėti, skatina ir remia tautinių mažumų integraciją

į šalies visuomeninį politinį gyvenimą. “2002 metais Tautinių bendrijų namuose surengta per 50 įvairaus pobūdžio renginių: parodų, koncertų, knygų pristatymų, susitikimų. Tradiciniais namų renginiais yra tapę įvairių šalies tautinių mažumų istorinių tėvynių valstybinių ir nacionalinių švenčių minėjimai, koncertai.

Kartu su Tautinių bendrijų taryba surengėme pirmąjį šalies tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų festivalį. Jame dalyvavo 18 sekmadieninių mokyklų kolektyvų iš 6 Lietuvos miestų, atstovaujantys 12 tautybių”, - pasakojo namų direktorė Alvida Gedaminskienė. Tautinių bendrijų namai, tautinių mažumų visuomeninės organizacijos savo veikla prisideda prie pozityvaus Lietuvos, kaip daugiatautės ir daugiakultūrės valstybės, įvaizdžio formavimo.

VIENIJA

“Manome, kad per dvylika metų Tautinių bendrijų namai įrodė, kad šie namai yra reikalingi visuomenei. Namai savo veikla siekia ugdyti Lietuvos visuomenės narių tarpusavio supratimą ir toleranciją. Remdami tautinių mažumų visuomeninių organizacijų veiklą, siekiame formuoti pilietinę visuomenę, ugdyti pasididžiavimą mūsų valstybe”, - aiškino Gedaminskienė.

Tautinių bendrijų namuose organizuojami valstybinės kalbos kursai socialiai remtiniems asmenims (bedarbiams), kuriuos remia Valstybinė lietuvių kalbos komisija bei Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas. Kasmet lietuvių kalbos mokosi apie 50 žmonių. Namuose dirba atskirų tautinių mažumų visuomeninių organiza-

cijų sekmadieninės mokyklos, kuriose vaikai mokosi savo tėvų ir protėvių gimtosios kalbos, susipažįsta su istorinių tėvynių istorija, papročiais ir tradicijomis.

PERSPEKTYVOS

Tęsime dalykinius kontaktus su šalies organizacijomis, norime plėsti tarptautinius ryšius, todėl bendradarbiausime su panašaus pobūdžio įstaigomis ir organizacijomis kitose valstybėse.

Mūsų laukia kasdienis, pakankamai konkretus darbas, teikiant paramą tautinių mažumų visuomeninėms organizacijoms. Šiais metais jis bus daugiau susietas su mūsų valstybės siekiu tapti ES nare”, - apie būsimus darbus kalbėjo Gedaminskienė.

RŪPESČIAI

Vadovė neslėpė, kad netrūksta rūpesčių - pirmiausia namams reikėtų didesnių patalpų. “Per pastaruosius dešimt metų beveik dvigubai padaugėjo tautinių mažumų visuomeninių organizacijų, jų daugės ir toliau. Į organizacijas buriasi negausios šalyje gyvenančios tautinės bendrijos. Lietuvai tapus ES nare, šalyje padaugės kitų tautybių ir rasių atstovų. Jie taip pat kurs savo organizacijas, plėtos veiklą. Manome, kad namai turėtų padėti šioms organizacijoms, jų nariams įsilieti į mūsų valstybės visuomeninį gyvenimą”, - aiškino Gedaminskienė.

Namų direktorės teigimu, bepigiu organizuoti renginius vasarą, kai atidarius langus galima klausytis ir lauke. Vis labiau akis bado ir daug rūpesčių kelia nepakankama materialinė bazė, šiuolaikinių ryšio priemonių stoka.

Kultūros centras - Klaipėdoje

Kovo pabaigoje Klaipėdoje Tautinių mažumų ir išeivijos departamento atstovai (TMID) susitiko su miesto meru Rimantu Taraškevičiumi ir savivaldybės atstovais ir aptarė galimybę uostamiestyje steigti tautinių mažumų kultūros centrą. Klaipėdos miesto valdžia pritarė šiai idėjai, ir pasiūlė patalpas. Pastato konstrukcija turėtų prasidėti šiemet.

Klaipėda taps trečiuoju Lietuvos miestu, kuriame bus įsteigtas centras - Vilniuje Tautinių bendrijų namai veikia jau daugiau kaip dešimt metų, Kaune tokio centro statyba jau baigiama.

Remiantis 2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, Klaipėdos apskrityje gyvena 60970 arba 15,8 proc. nelietuvių tautybės asmenų. Klaipėdos

mieste gyvena – 55397 arba 28,7 proc. tautinių mažumų atstovų.

Uostamiestyje 16 tautinių mažumų visuomeninių organizacijų, 12 mokyklų rusų mokomąja kalba. Iš jų – 1 gimnazija, 6 vidurinės mokyklos (tarp - 1 mišri), 3 pagrindinės mokyklos (tarp jų - 1 mišri), 2 darželiai-mokyklos, kuriose 2001/2002 mokslo metais mokėsi 7455 mokinių.

Susipažinkime – “Ruskij dom”

Rusų visuomeninių organizacijų asociacija “Ruskij dom” – didžiausias Lietuvos rusų bendruomenės visuomeninis junginys, kuris siekia išsaugoti rusų kultūrą, tradicijas, kalbą, informacinę erdvę. Asociacija vienią rusų verslininkus, gamybininkus, kultūros ir meno veikėjus, kūrybinę inteligentiją.

Asociacijos sukūrimo principas – apjungti visas rusų visuomenės veiklos kryptis: verslą, žurnalistiką, švietimą, sportą, kultūrą. Vaikai, jaunimas, pensininkai – asociacijos dėmesio centre.

Asociacijos “Ruskij dom” struktūra: informacijos ir ryšių su visuomene centras, mokslinis-techninis centras, švietimo centras, verslo centras, sporto centras, juridinės tarnybos centras, kultūros centras.

Asociacijos “Ruskij dom” pirmininkas Vladimiras Charitonovas yra vienas jos įkūrėjų, vadovavęs tokiu pačiu pavadinimu visuomeninei organizacijai. Statybininkas, statęs Žirmūnų ir Lazdynų mikrorajonus sostinėje, pedagogas, kuris daug dėmesio skiria darbui su vaikais iš socialiai apleistų šeimų, jiems yra įkūręs “Lakštingalos” sporto klubą Lazdynuose. Šiuo metu dirba juristu. V.Charitonovas puikiai bendrauja su

Asociacijos “Ruskij dom” nariai susitikime Visagino merijoje. Trečias iš dešinės - asociacijos pirmininkas Vladimiras Charitonovas.

žmonėmis, jam galima pavydėti sugebėjimų užmegsti dalykinius bei kūrybinius ryšius.

2002 m. kovo mėn. asociacija paskelbė konkursą geriausiam mokslo ir technikos išradimui, pasiūlymui, verslo planui įvairiose Lietuvos ūkio šakose. Gauta daug pasiūlymų, konkursas tęsiasi ir 2003 m.

Pirmąja bendradarbiavimo tarp

Lietuvos ir Rusijos regionų kregždute tapo 1999 m. asociacijos tarybos inicijuotas projektas dėl Uralo humanitarinio fondo Baltijos šalyse gyvenantiems tėvynainiams remti sukūrimo bei nuolat veikiančio rusų diasporos Euroazijos Kongreso vykdomojo komiteto, siekiančio konsoliduoti rusų diasporą, įsteigimas, taip pat informacinio-analitinio centro ir Uralo prekybos atstovybės atidarymas. Dabartiniu metu projektas yra svarstomas Rusijos ir Lietuvos vyriausybėse.

Asociacija yra Lietuvos Respublikos pramonės ir prekybos rūmų narė.

Savo veikloje asociacija didelį dėmesį skiria švietimo, rusų mokyklų Lietuvoje klausimams. Du metus asociacija dirbo, siekdama atidaryti Naujų mokymo formų institutą Lietuvoje, buvo pasirašytos kelios bendradarbiavimo su tarptautiniais Rusijos institutais sutartys, tačiau dėl įvairių priežasčių šių planų įgyvendinti nepavyko.

Viena iš asociacijos veiklos krypčių – invalidų nuo vaikystės reabilitacija. “Ruskij dom” kartu su kitomis Lietuvos visuomeninėmis organiza-

Rusų miziejus Visagine

cijomis siekia padėti užtikrinti invalidams lygias darbo ir gyvenimo teises.

Organizuojant sportinę veiklą, asociacija siekia sukurti įžymių sportininkų – Dano Pozdniako, Viktoro Sorokino ir kt. – fondus. Jos iniciatyva įkurtas Sportinės veiklos centras, kurio tikslas padėti Lietuvoje gyvenantiems sportininkams ir sporto mylėtojams.

Puoselėjant rusų kultūros tradicijas, vystant meninę literatūrinę kūrybą, “Ruskij dom” organizuoja kultūros renginius, padeda rengti tradicines šventes, labdarinius koncertus, mugės, parodas.

“Ruskij dom” padeda daugeliui kūrybinių kolektyvų įgyvendinti jų projektus. Asociacija remia Vilniaus vaikų teatro studijos programą “Kultūros koridorius Rytai-Vakarai”, kuri apima Permės, Sankt Peterburgo, Vilniaus, Paryžiaus miestus.

Ilgametis draugiškas bendradarbiavimas sieja asociaciją ir Lietuvos rusų dramų teatrą. Aktyviai asociacijos veikloje dalyvauja “Ruskij dom” tarybos narys, televizionalistas laidos “Krikščioniškas žodis” (LTV) vedėjas L. Glušajevs, kurio filmas “Gegužės triptikas”, pasakojantis apie stačiatikių ir sentikių papročius Lietuvoje, buvo apdovanotas tarptautinio festivalio “Radonež” diplomu ir prizų.

Kūrybiniai asociacijos kolektyvai dažnai lankosi su koncertais įvairiuose Lietuvos miestuose. 2002 m. lapkričio mėn “Ruskij dom” kūrybiniai kolektyvai lankėsi Visagine, kur susitiko su miesto vadovais, Visagino miesto pensininkų klubo, švenčiančio veiklos 10-metį, nariais. Koncerto, kuriame dalyvavo poetė bardė L.Pachomova, poetas V.Raičėvas, ansamblis “Retro” ir kt., metu surinktos lėšos buvo skirtos stačiatikių šventyklų statybai.

“Ruskij dom” bendradarbiauja su įvairiomis visuomeninėmis organizacijomis. Ir nors asociacijos veiklos centre – rusų bendruomenė, jai nesvetimos problemos, aktualios visiems mūsų piliečiams, kuriuos jungia bendri namai – Lietuva.

Asociacijos “Ruskij dom” taryba

Europos šalys susirūpinusios romų padėtimi

Austrijos sostinėje Vienoje vyks tarptautinė konferencija, kurią surengė Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Organizacija (ESBO), svarstė romų (čigonų) padėtį Europoje.

Susirūpinimą kelia romų migracija iš Rytų Europos šalių į Vakarų Europos valstybes, nelegalus romų darbas, diskriminacija, socialinės – buitinės problemos.

Konferencijoje dalyvavusi Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Tautinių mažumų skyriaus vyriausioji specialistė Rasa Paliukienė teigė, jog forume buvo raginama kiekviename šalyje užtikrinti romams lygias galimybes pasirenkant darbą, šalinti romų diskriminavimo atvejus, skatinti romus dalyvauti politinėje veikloje, ypač savivaldos lygmenyje.

Ketinama sukurti Europoje plačią romų integracijos ir visuomenę programą 2005-2015 metams. Joje ypatingas dėmesys būtų skiriamas romų švietimui, legaliam įdarbinimui, romų socialinėms reikmėms.

Lietuvoje šie klausimai sėkmingai sprendžiami – nuo 2000 m. vykdoma Romų integracijos ir visuomenę programa.

2001 m. Kirtimuose (Vilniuje) pradėjo veiklą Romų visuomenės centras, kuriame rengiami suaugusiųjų švietimo kursai, vykdoma vaikų ir paauglių nusikaltimo prevencijos programa, dirba ikimokyklinio parengimo grupės, konsultuoja teisininkas. Šalia Centro statomas sanitarinis blokas su pirtimi, skalbykla.

Tai ženklūs žingsniai integruojant romus į visuomenę, gerinant jų buitį.

Reikia tikėtis, kad naujoji Vilniaus miesto savivaldybė operatyviai spės išsienėjusias romų problemas, tarp jų - Kirtimų taboro detalaus išplanavimo parengimą, žemės įteisinimą, komunalinių-sanitarinių aptarnavimą.

Jonas RUMŠA

Nauja pažintis

Visuomet įdomu susipažinti su nauju žmogumi, o dar įdomiau – su visu kolektyvu žmonių. Juolab, kad tai mūsų artimiausi kaimynai, su kuriais mus jungia ir praeitis, ir šiandiena, ir, aišku, ateitis.

Kovo mėn. pabaigoje Tautinių bendrijų namuose svečiavosi Latgalijos žemės sostinės Daugpilio Rusų kultūros centro (M.Kalistratovo namai) delegacija. Susitikimą surengė Rusų kultūros centras ir Tautinių bendrijų namai. Iš Daugpilio atvyko M.Kalistratovo namų direktorė G.Bogdanova, folklorinis ansamblis “Slavianka” (vadovas J.Panov, koncertmeisteris J.Jermakov) ir du dailininkai, Daugpilio dailininkų asociacijos nariai – Piotr Chudobčionok ir Grigorij Michejev.

M.Kalistratovo namai – didelis Latvijos kultūros centras, kuriame vyksta įvairūs kūrybiniai vakarai, seminarai, festivaliai, dažnai išsiliejantys į miesto gatves ir aikštes. Daugpilio rusų kultūros centras maloniai kviečia į koncertus svečius iš įvairių šalių, kasmet gegužės mėn. organizuoja slavų kultūros dienas “Slavų kongresas”. M.Kalistratovo namai plačiai žinomi už Latvijos ribų, jo dainininkai ir šokėjų kolektyvai (ansambliai “Slavianka”, “Rusiči”, “Rusų karagodai”) gerai pažįstami Estijoje ir Rusijoje. Beja, ir į Vilnių ansamblis “Slavianka” atvyko po koncerto Sankt Peterburge.

Neatsitiktinai į susitikimą su svečiais iš Latvijos atėjo tie, kurie siekia vystyti draugiškus santykius su kaimynais ir pirmiausia – stiprinti kūrybinius ryšius tarp dviejų Pabaltijo valstybių tautinių mažumų atstovų. Susirinko žmonės, norintys pasidalinti savo darbo patirtimi, pasirengę ne tik aptarti problemas, bet ir kūrybinio bendradarbiavimo su kaimynais galimybes. Susirinkusius sveikino Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinis direktorius A.Petrauskas. Jis atkreipė dėmesį į galimybes mokytis vieniems iš kitų. Šiltus žodžius svečiams išsakė Vilniaus vicemeras V.Mačiulis.

Susitikimą pradėjo jaunieji Vilniaus rusų folkloro centro ansamblio “Arinuška” (meno vadovai I. ir N.Zacharovai)

(nukelta į 4 virš.)

(atkelta iš 15 psl.)

nariai, jų dainos tarsi įkvėpė susirinkusius tolesniam pokalbiui. O mūsų šalies tautinių bendrijų atstovams - Tautinių bendrijų tarybos pirmininkui R.Arutiunian, Lietuvos rusų visuomeninių organizacijų koordinacinės tarybos pirmininkei T.Michniovai, VšĮ "Baltijos kūrybiniai resursai" vadovui P. Lavrinec, Visuomeninių organizacijų asociacijos "Ruskij dom" pirmininkui V.Charitonovui, tarptautinio vaikų festivalio "Mūza" organizatoriui J.Antonovui, Vilniaus universiteto docentui, nagrinėjančiam Lietuvos sentikių istoriją G.Potašenko ir kt. - pakako.

Tautinių bendrijų namų direktorė A.Gedaminskienė supažindino su įvairiapusia šios įstaigos veikla, savo ruožtu G.Bogdanova papasakojo apie M.Kalistratovo namų darbą. Puikiu Daugpilio rusų kultūros centro darbo pavyzdžiu tapo ansamblio "Slavianka"

atliekamos latgalų, rusų dainos. Azartas, nuoširdumas, skambėję daugpilečių pasirodyme, pavergė klausytojus.

Neatsitiktinai susitikime dalyvavo dailininkai iš Daugpilio – sekančią dieną Rusų galerijoje (Išganytojo g. 2/4) buvo atidaryta Latvijos dailininkų sąjungos nario P.Chudobčionko skulptūrinės tapybos kompozicijų paroda, o gegužės mėn. pabaigoje čia bus atidaryta kito Daugpilio dailininko Grigorijaus Michejevo darbų paroda.

Tautinių bendrijų namuose vykusiame susitikime vyravo tarpusavio supratimas, todėl norisi tikėti, jog bendras Namų ir Rusų kultūros centro projektas "Nauja pažintis: Latvija (Daugpilis) – Lietuva (Vilnius)", kurį remia Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, bus kūrybiškai tęsiamas.

Jelena KONICKAJA
Rusų kultūros centro
direktorė-tvarkytoja

Tęsiamas projektas „Tautinės mažumos pilietinėje visuomenėje“

Tautinių bendrijų namai, tęsia projektą „Tautinės mažumos pilietinėje visuomenėje“, kurį remia Kanados Baltijos Socialinės Integracijos Fondas bei Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Sausio 24 d. įvykusiame seminare pranešimus skaitė Lietuvos Respublikos Seimo narys, Seimo Europos reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas Egidijus Vareikis, Europos komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus pavaduotojas Klaudijus Maniokas. Su sociologinių tyrimų duomenimis apie Lietuvos tautinių mažumų nuostatas, siekiant narystės ES supažindino dr. Natalija Kasatkina ir Tadas Leončikas. Vilniaus Universiteto magistrantas Giedrius Surplys kalbėjo apie tautinių mažumų atstovavimą ES valstybių ir šalių kandidačių centrinės valdžios institucijose. Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislav Vidtmann aptarė Lietuvos tautinių mažumų padėtį. Europos Komisijos Informacijos centro direktorė Gražina Saltonienė papasakojo apie šio Centro veiklą.

Seminaro darbe dalyvavo ir kalbėjo Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinis direktorius Antanas Petrauskas, Kanados ambasados biuro vadovė Eglė Jurkevičienė.

Susitikimo dalyvius sveikina Vilniaus rusų folkloro ansamblio "Arinuška", meno vadovai I. Ir N.Zacharovai.

Koncertuoja svečiai Daugpilio rusų kultūros centro ansamblio "Slavianka".